KOZ SR predstavila novú doktrínu sociálneho poistenia

Slovenský systém sociálneho poistenia čakajú v najbližších desaťročiach zásadné výzvy. Starnutie populácie, meniaci sa trh práce, nástup automatizácie a umelej inteligencie či rastúce nároky na verejné financie vytvárajú tlak na model sociálnej ochrany, ktorý vznikal v úplne iných spoločenských a ekonomických podmienkach. Konfederácia odborových zväzov SR (KOZ SR) preto prichádza s vlastnou dlhodobou víziou, ktorá má ambíciu presiahnuť horizont jedného volebného obdobia a vytvoriť základ pre odbornú diskusiu o budúcnosti sociálneho štátu na Slovensku.

Dokument s názvom „Základné postoje KOZ SR k systému sociálneho poistenia a jeho zmenám“ predstavuje vôbec prvý komplexný pokus odborov definovať ucelenú doktrínu sociálneho poistenia. Nejde pritom o návrh čiastkových úprav jednotlivých dávok alebo fondov, ale o snahu nanovo pomenovať základné princípy fungovania celého systému.

Podľa KOZ SR je potrebné prestať vnímať sociálne poistenie len ako mechanizmus, ktorý reaguje na už vzniknuté problémy. Moderný systém má podľa odborárov aktívne investovať do prevencie, pomáhať ľuďom udržiavať si pracovnú schopnosť a podporovať ich návrat do zamestnania po chorobe, úraze alebo strate práce.

„V prípadoch, kde je to možné a účelné, by integrálnou súčasťou nosných podsystémov sociálneho poistenia mala byť prevencia zameraná na znižovanie rizík a minimalizáciu množstva poistných udalostí,“ uvádza sa v dokumente.

Odpoveď na starnutie populácie aj technologickú revolúciu

Odborári upozorňujú, že Slovensko sa nachádza uprostred hlbokých demografických a technologických zmien. Rastie počet seniorov, predlžuje sa priemerná dĺžka života a zároveň sa mení charakter práce. Digitalizácia, automatizácia a umelá inteligencia postupne preberajú časť činností, ktoré doteraz vykonávali zamestnanci.

Práve preto KOZ SR otvára aj tému budúceho financovania sociálneho systému. Dokument vyzýva na odbornú diskusiu o nových zdrojoch príjmov vrátane možnosti zavedenia účelovej dane z technológií, robotov a umelej inteligencie. Podľa autorov dokumentu bude potrebné reagovať na situáciu, keď časť ekonomickej hodnoty nebude vytváraná ľudskou prácou, ale automatizovanými procesmi.

Významnou témou je aj vznik nových sociálnych udalostí súvisiacich s vyšším vekom obyvateľstva. Odbory upozorňujú najmä na rastúci počet ľudí odkázaných na dlhodobú starostlivosť a potrebu budúceho začlenenia takýchto rizík do systému sociálnej ochrany.

Šesť princípov novej doktríny

Nová vízia sociálneho poistenia stojí na šiestich základných princípoch. Patrí medzi ne transparentnosť nakladania s financiami, dlhodobá finančná udržateľnosť, posilnenie sociálneho dialógu a tripartitného riadenia, dôraz na prevenciu, podpora návratu do práce a prepojenosť všetkých častí systému.

Podľa KOZ SR nemožno jednotlivé fondy a druhy poistenia posudzovať izolovane. Reformy dôchodkov, nemocenského poistenia, invalidity či podpory v nezamestnanosti musia byť navzájom koordinované, pretože tvoria jeden funkčný celok.

Dokument zároveň kritizuje doterajší spôsob prijímania zmien, ktoré sú často motivované aktuálnou politickou situáciou a nie dlhodobou stratégiou. Odbory preto požadujú, aby boli všetky zásadné reformy pripravované po širokej odbornej diskusii a v úzkej spolupráci so sociálnymi partnermi.

Dôchodky, ktoré zabezpečia dôstojný život

Významnú časť dokumentu tvorí vízia dôchodkového systému. KOZ SR zdôrazňuje, že jeho cieľom musí byť zabezpečenie dôstojného života po skončení ekonomickej aktivity na základe primeranej kombinácie solidarity a zásluhovosti.

Odborári podporujú zachovanie viacpilierového modelu, no upozorňujú, že dôchodkový systém treba posudzovať ako jeden celok. Kritizujú netransparentné financovanie a presuny zdrojov medzi jednotlivými fondmi Sociálnej poisťovne, ktoré podľa nich deformujú skutočný obraz o stave systému.

Za problematické označujú aj časté politické zásahy do dôchodkového systému bez väzby na jeho ekonomickú bilanciu. V prípade opatrení, ktoré zvyšujú výdavky bez dostatočného krytia, by mal podľa nich náklady znášať štátny rozpočet, nie samotný systém sociálneho poistenia.

Invalidita a nezamestnanosť ako cesta späť do práce

Jedným z najvýraznejších posunov v doktríne je dôraz na aktivizačný rozmer sociálneho poistenia. Invalidné poistenie podľa KOZ SR nemá byť iba nástrojom finančnej kompenzácie. Jeho úlohou by mala byť včasná rehabilitácia, podpora liečby a rekvalifikácie s cieľom zachovať alebo obnoviť pracovnú schopnosť človeka.

Rovnaký princíp sa má uplatňovať aj pri poistení v nezamestnanosti. Finančná pomoc počas obdobia bez práce zostáva dôležitá, no systém by mal zároveň výraznejšie podporovať získavanie nových zručností, ďalšie vzdelávanie a pracovnú mobilitu.

Podobne aj úrazové poistenie má podľa odborov klásť väčší dôraz na prevenciu pracovných úrazov a chorôb z povolania. Zamestnávatelia by mali byť motivovaní investovať do bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci nad rámec minimálnych zákonných požiadaviek.

Výzva na stabilitu a odbornú diskusiu

KOZ SR označuje predložený dokument za rámec pre budúce reformy sociálneho poistenia. Jeho ambíciou nie je ponúknuť rýchle politické riešenia, ale vytvoriť stabilný základ pre odbornú debatu o tom, ako má vyzerať sociálna ochrana v podmienkach 21. storočia.

Odborári vysielajú tri hlavné odkazy. Po prvé, systém potrebuje dlhodobú stabilitu a ochranu pred neustálymi politickými zásahmi. Po druhé, každá reforma musí byť posudzovaná komplexne a nie izolovane. A napokon, sociálne poistenie musí aj v budúcnosti plniť svoju základnú úlohu – chrániť ľudskú dôstojnosť, rodiny a občanov v situáciách, ktoré nedokážu zvládnuť vlastnými silami.

Práve v tomto smere predstavuje nová doktrína KOZ SR jeden z najambicióznejších programových materiálov odborového hnutia za posledné roky a zároveň pokus otvoriť širšiu spoločenskú diskusiu o budúcnosti slovenského sociálneho štátu.

Zdroj: KOZ SR